

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง

นางสาวดารุห์สตรี สำราญวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2529

ISBN 974-566-462-6

013529

I15594336

SOCIAL AND CULTURAL CHANGE IN A KAREN COMMUNITY

Miss Darupat Samranwong

**A Thesis Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Sociology and Anthropology**

Graduate School

Chulalongkorn University

1986

ISBN 974-566-462-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง

โดย นางสาวคารุฬิศร์ สำราญวงศ์
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทวัส ดงคากุล

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

Handwritten signature

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สรชัย พิศาลบุตร)
รักษาการในตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติราชการแทนรักษาการในตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

Handwritten signature ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ประเสริฐ แหม่มกลิ่นพุ่ม)

Handwritten signature กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธุ์)

Handwritten signature กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทวัส ดงคากุล)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง

ชื่อ นางสาวคารุฬัสร์ สำราญวงศ์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ คงคากุล
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 25 28

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาเรื่องราวของชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านเกริงกะเวีย ตำบลชะแล อำเภอดงพญาไข่มุก จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มของการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงในค้ำนค้ำง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา สังคมและวัฒนธรรม การอนามัย การปกครอง รวมทั้งเพื่อศึกษาว่า อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชาวกะเหรี่ยง

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเรื่องนี้ ส่วนใหญ่ได้จากการออกไปศึกษาภาคสนามใน ระหว่างวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 ถึง วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2528 โดยการ สังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนชาว กะเหรี่ยง หมู่บ้านเกริงกะเวียมีชาวกะเหรี่ยงทั้งสิ้น 37 ครัวเรือนแต่ทำการสัมภาษณ์ได้ เพียง 35 ครัวเรือน

ผลการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านเกริงกะเวีย พอจะสรุปได้ดังนี้

1. ค้ำนการศึกษา การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางค้ำนการศึกษาของ ชาวกะเหรี่ยงนับว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุด เริ่มจากการก่อตั้งโรงเรียนชั้น ประถมศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2513 ชาวกะเหรี่ยงเริ่มมองเห็นความสำคัญและ ประโยชน์ของการศึกษา จนภายหลังได้มีการค้ำนค้ำงการศึกษาที่ค้ำนข้ำงสูง การเปลี่ยน แปลงทางค้ำนการศึกษาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเกริงกะเวียก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงในค้ำนอื่น ๆ โดยเฉพาะในค้ำนการอนามัย สังคมและวัฒนธรรม และ เศรษฐกิจ

2. ด้านการอนามัย การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านการอนามัยของ ชาวกะเหรี่ยงมีมากในบางส่วน และไม่เปลี่ยนแปลงเลยในบางส่วน เช่น ที่อยู่อาศัย เริ่มจากการใช้ไม้ไผ่เป็นโครงสร้างมาเป็นบ้านโครงสร้างไม้จริง หลังจากเปลี่ยนมาใช้สังกะสี ยกเว้นบ้านใดบ้านที่จะใช้ไม้ไผ่เป็นชั้นบันไดเช่นเดิม ในด้านอาหารการกิน ชาวกะเหรี่ยง นิยมใช้ น้ำปลา ผงชูรส น้ำมันพืช บะหมี่สำเร็จ ขนมแห้งราคาถูกที่มีสีสะดุดตา มากขึ้น รวมทั้งใช้ช้อนแทนมือในการรับประทานอาหาร รู้จักใช้สับ ขาสระหม ผงสีฟัน ยาสีฟัน และใช้ ผงซักฟอก ส่วนเรื่องการใช้ส้วม แม้จะได้รับคำแนะนำและได้รับแจกหัวส้วมเป็นตัวอย่าง แต่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้ไม่มีเลย ปัจจุบัน เริ่มมีชาวกะเหรี่ยงบางครอบครัวคั้นน้ำต้ม-สุกเป็นประจำ แม้ว่าส่วนใหญ่ยังคงคั้นน้ำหอยโดยไม่ต้ม และมีหลายครอบครัวที่กางมุ้งนอน เพื่อป้องกันโรคมาเลเรีย ชาวบ้านเกริงกะเวียเพิ่งมีสถานอนามัยประจำหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2526 แต่ชาวกะเหรี่ยงก็รู้จักการรักษาแบบแผนปัจจุบันมาก่อนแล้ว และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่ม มากขึ้นกว่าการรักษาด้วยสมุนไพร แต่อย่างไรก็ตาม การคลอดบุตรยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง หญิงกะเหรี่ยงยังนิยมคลอดบุตรที่บ้านกับหมอตำแย เพราะสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่าย การ เปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านการอนามัยนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นจำเป็นและได้ ประโยชน์คุ้มค่า

3. ด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจของ ชาวกะเหรี่ยงนั้นมีผลต่อการทำมาหากินและการดำเนินชีวิต เช่น ในเรื่องการถือครองที่ดิน ได้เปลี่ยนจากการถือครองตามประเพณีมาสู่การได้รับใบแสดงสิทธิทำกินในเขตป่าสงวน ซึ่ง ทางราชการออกให้เพื่อให้ชาวบ้านมีที่ดินทำกินเป็นที่เป็นที่แน่นอน และเพื่อมิให้เกิดการถกเถียง ป่าเพิ่มขึ้น การเกษตรกรรมมีการปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ พริก ฝรั่ง กล้วย และข้าวโพด ทำให้เกิดรายรับรายจ่ายเพิ่มขึ้น รู้จักการใช้เงินตรา มีการซื้อของจำเป็นภายในครอบครัว มาใช้ และมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างเกิดขึ้นใหม่ในหมู่บ้าน ได้แก่ การตั้งโรงเรียน ขนาดเล็กของผู้ใหญ่บ้าน และ การจัดตั้งธนาคารข้าวของหมู่บ้าน เป็นต้น การเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งทางตรงและ ทางอ้อม

4. ด้านสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านสังคม และวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง เกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ที่เห็นชัดได้แก่ การแต่งกาย ซึ่งในปัจจุบันไม่พบการแต่งกายแบบกะเหรี่ยงในหมู่บ้านเกริงกะเวียเลย ส่วนในด้านภาษา

ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทย โดยเฉพาะชนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นผลจากการตั้งโรงเรียนในหมู่บ้าน ปัจจุบัน ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ยังมีบ้างที่นับถือผีแต่ก็เหลือไม่กี่ครอบครัว การนับถือศาสนาพุทธนั้นทำมานับชั่วอายุคนมิใช่เพิ่งเกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันการนับถือผีมีแนวโน้มจะหมดไป ชาวกะเหรี่ยงที่เกร็งกะเวียส่วนใหญ่จะถือประเพณีตามแบบคนไทย เช่น การทำบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา ตักบาตรวันพระ โดยเฉพาะระหว่างเข้าพรรษา หรือ ทำบุญวันสงกรานต์ เป็นต้น ส่วนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกิด การตาย และการเรียกขวัญนั้น ส่วนใหญ่ยังรักษาของเดิมอยู่ ชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านนี้นับเครือญาติทางฝ่ายมารดา ระบบครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว แต่ความสัมพันธ์ระหว่างกันยังเป็นระบบเครือญาติและมีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่มาก

5. ด้านการปกครอง การเปลี่ยนแปลงส่วนที่สามารถเห็นได้ชัดที่สุดคือ การจัดการปกครองของหมู่บ้าน เมื่อประมาณ พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นการจัดการปกครองที่ถูกกำหนดขึ้นจากภายนอก คือ จากรัฐบาล ถึงแม้ว่าจะไม่มีการปกครองเช่นนี้เกิดขึ้น แต่สังคมชาวกะเหรี่ยงก็คงอยู่ได้อย่างสงบสุขเพราะยังมีการยึดหลักจารีตประเพณีที่ปฏิบัติตามกันมา แต่ในขณะเดียวกันการปกครองโดยอาศัยหลักจารีตประเพณีก็จะมีค่าน้อยลง เพราะชาคนำประเพณีคือนำให้ชาวกะเหรี่ยงประพฤติปฏิบัติตามแบบกะเหรี่ยง หรือเป็นผู้ตัดสินกรณีพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากเมื่อผู้นำเหล่านั้นแก่ชรา หรือตายไปจะไม่มีผู้รับช่วงสืบต่อ ดังนั้น การมีครูเป็นที่พึ่งรับฟังข้อทุกข์ร้อน และ การมีระเบียบการปกครองแบบใหม่เข้ามาแทนที่ ทำให้ความสำคัญของการมีผู้นำประเพณีลดลง แต่หลักจารีตประเพณียังคงมีอยู่ในสังคมกะเหรี่ยง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Social and cultural Change in a Karen Community
Name Miss Darupat Samranwong
Thesis Advisor Assistant Professor Vithavas Khongkhakul, Ph.D.
Department Sociology and Anthropology
Academic Year 1985

ABSTRACT

This study deals with the social and cultural change in a Karen Community in Amphoe Thong Pha Phum, Changwat Kanchanaburi on such aspects as economic, education, social and culture, health and local administration. Its emphasis is also placed upon the major causes for the change and how the people adapt themselves to these changes.

The data used in this study are obtained in the field work through participation - observation and interview of thirty - five household heads of the Karen families (from a total of thirty - seven families) in Ban Kroengkawia during July 22, 1984 to February 28, 1985.

The result of the findings are as follow :

1. Education. The change and adjustment on educational aspect seemed to have a major impact upon the way of life in the community, especially since the establishment of the primary school in 1970. The Karen are awared of the benefit of formal education and have accepted it with great enthusiasm. This change has, therefore, brought about other changes which seem to bring about a higher standard of living for the new generation.

2. Health. The change and adjustment on health and personal hygiene practices in some area have been great while other has remained more or less the same. The common use of bamboo for house building has changed to the use of hard wood and from thatch roof to the corrugated iron roof. The use of factory produced food items such as fish source, accents, vegetable oil, etc. has been greater than before. Bath soap, shampoo, tooth brush, tooth paste and laundry detergent have become common items and widely used among the Karen. Preventive measures such as boiling their drinking water and sleeping inside mosquito nets have become more acceptable. Since the establishment of public health center in 1982, greater attention has been paid to their own health care and personal hygiene.

3. Economy. The change and adjustment on economic aspect of the Karen in this village have some effect upon their earning as well as their livelihood. For example, traditional land ownership has been replaced by legal rights for the cultivation of land which once has been forest reserve. The cultivation of cash crops such as chillies, bananas, castor-seeds and corn has become more common among the Karen. Money is being used more widely for the purchase of necessary household consumer goods. With these changes came the establishment of a small rice mill and rice bank in the village.

4. Social and culture. The change and adjustment on socio-cultural aspect appeared in many areas especially in apparels which has changed from tradition to modern. Thai language is more widely spoken now than before, especially among the young generation. The majority has now accepted Buddhism and with only a few families still remained animists. The many ceremonies observed among the Karen in this village have been borrowed from their Thai neighbors,

with only a few exception of traditional ceremonies remained without any change. The kinship system still remains matriarchal and a close family tie still can be found among the Karen.

5. Local administration. The change and adjustment on local administration is most evident when the government in 1972 declared that Ban Kroengkawia is to be included within the official jurisdiction. Unlike the past in the traditional Karen community where informal social control prevailed, official rules and regulations are unnecessary. Today the traditional leaders have been replaced by formal leaders, although many of them still prefer to practice their traditional way of life. But it would not be too long in the future, when everything will be governed by official rules and regulation.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จสมบูรณ์มิได้ หากมิได้รับความช่วยเหลือจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ คงคาภูงศ์ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ารับภาระเป็นอาจารย์ ที่ปรึกษาและควบคุมการวิจัย ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และแนะนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ให้แก่ผู้ศึกษา ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นพิเศษมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง ประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาตรวจ แก้ไข และแนะนำความคิดบางประการซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำ วิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ พันเอกศิเรก ขวคฉลาด รองผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 9 ค่ายกาญจนบุรี และ ขอขอบคุณ พันตรีจักรรัตน์ กลัสส์สุขวัฒน์ ร้อยเอกวิชชัย ลิ้มประวานิช ผู้บังคับและรองผู้บังคับศูนย์ปฏิบัติการพิเศษที่ 12 (สปส. 12) พลัด 3 อำเภอทองผาภูมิ และคณะทหารที่ได้อำนวยความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกตลอดระยะเวลาที่ผู้ศึกษาทำงาน ภาคสนาม

ขอขอบคุณ อาจารย์เสวก สังข์จันทร์ และคณะครูโรงเรียนบ้านเกริงกระเวีย ที่กรุณาให้ที่พักและข้อมูลที่สำคัญแก่ผู้ศึกษา

ขอขอบคุณชาวบ้านเกริงกระเวียทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ และ ให้ความเอื้อเฟื้อ ความอบอุ่น เป็นกันเองตลอดเวลาที่พักอยู่ในหมู่บ้าน

หากวิทยานิพนธ์นี้ เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาหาความรู้ มากหรือน้อยเพียงใด ก็ตาม ผู้ศึกษาขอน้อมแต่ แม่ ผู้เป็นทุกอย่างและให้ทุกอย่างในชีวิตแก่ลูกเสมอมา พระคุณ ของท่านนั้น ย่อมอยู่เหนือปิตาจารย์และคำกล่าวขอบพระคุณใด

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ผ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ณ
สารบัญตาราง	ฐ
สารบัญภาพ	ท
บทนำ	1
บทที่	
1. ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของกะเหรี่ยงในประเทศไทย	32
ประวัติความเป็นมา	32
ลักษณะกายภาพของกะเหรี่ยง	34
การแต่งกาย	34
ภาษา	35
เศรษฐกิจ	36
ประชากร	37
ความเป็นมาของกะเหรี่ยงกาญจนบุรี	37
อำเภอทองผาภูมิ	42
หมู่บ้านเกริงกะเวีย	46
2. การศึกษาและการอนามัย	53
ประวัติการศึกษาในหมู่บ้าน	53
การเรียนการสอนในโรงเรียน	56
ทัศนคติของชาวกะเหรี่ยงที่มีต่อการศึกษา	59
การเรียนของเด็กกะเหรี่ยง	60
วิเคราะห์และประเมินผลการปรับตัวด้านการศึกษา	62
อาณาบริเวณหมู่บ้าน	64
บ้านของชาวกะเหรี่ยง	65
อาหาร	68

น้ำดื่ม น้ำใช้	70
การอาบน้ำ	71
การแปรงฟัน	72
การทำความสะอาดเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	73
การรักษาความสะอาดเครื่องนอน	74
การพักผ่อนหลับนอน	75
การรักษาความสะอาดร่างกายส่วนอื่น ๆ	75
การเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล	76
การรักษาโรค	77
การเกิดการตาย	78
การคุมกำเนิด	80
วิเคราะห์และประเมินผลการปรับตัวด้านการอนามัย	80
3. เศรษฐกิจ	86
การถือครองที่ดินและบริเวณที่ทำการเพาะปลูก	87
เกษตรกรรม	89
วิธีเพาะปลูกของชาวกะเหรี่ยง	90
การเลี้ยงสัตว์	96
อาชีพอื่น ๆ	98
เศรษฐกิจภายในครอบครัวของชาวกะเหรี่ยง	99
กิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างภายในหมู่บ้าน	102
วิเคราะห์และประเมินผลการปรับตัวด้านเศรษฐกิจ	104
4. สังคมและวัฒนธรรม	107
ระบบครอบครัวและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว	109
การสืบสกุลและการนับญาติ	114
หมู่บ้านและความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน	115
การแต่งกาย	119
ภาษา	120

การนับถือศาสนาพุทธ	122
การนับถือผี	124
ความเชื่อเรื่องขวัญ	126
ความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ	127
ประเพณี	129
นันทนาการ	132
วิเคราะห์และประเมินผลการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรม	134
5. การปกครอง	139
การปกครองตามระบอบราชการ	139
ข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน	147
ความสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงและเจ้าหน้าที่รัฐในด้านการปกครอง	148
การปกครองตามแบบจารีตประเพณี	151
วิเคราะห์และประเมินผลการปรับตัวด้านการปกครอง	153
6. สรุปและเสนอแนะ	155
บรรณานุกรม	163
ภาคผนวก	169
ประวัติ	175

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. อายุเมื่อแรกเข้าโรงเรียนของนักเรียนรุ่นแรก (พ.ศ.2513) ..	55
2. เปรียบเทียบจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนตั้งแต่ พ.ศ.2524	57
3. น้ำที่ใช้ดื่ม	71
4. การกางมุ้งนอนของชาวกะเหรี่ยง	74
5. รายจ่ายรวมทุกครอบครัว	101
6. แหล่งเงินในยามขัดสน	104
7. การเลือกคู่ครอง	111
8. ความรู้ในการอ่าน/เขียนภาษากะเหรี่ยงและภาษาไทย	121
9. ความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ	149
10. ความรู้เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ	150

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
แผนที่อำเภอทองผาภูมิ	44
แผนที่หมู่บ้านเกริงกะเวียและบริเวณใกล้เคียง	48
แผนที่แสดงการตั้งบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยง	50
แผนที่จังหวัดกาญจนบุรี	170
แผนที่แสดงบริเวณอ่างเก็บน้ำและหมู่บ้านอพยพของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต	171
แผนภูมิแสดงสายเครือญาติของชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านเกริงกะเวีย	173
แผนภูมิการสืบเชื้อสายเผ่าพันธุ์ของชาวเขา	174

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย